

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

V. Pismo.

Cerkveni orglar in učitelj, gospod Kerševán, imel je ravno važen opravek domá v svoji hiši. Sedel je namreč na trinogem stolu za mizo, pred njim je stala grozovito velika skleda in v roci je deržal leseno žlico, ki je ven in ven imela svoj pot od sklede do ust. Njemu nasproti je sedela njegova žena, ž njim zaročena, slepa na eno oko, na drugo pa škiljasta. S posebnim veseljem je gledala, kako pridno mož zavživa, kar mu je pripravila njena skerb.

Bil se je namreč gospod Kerševán ravno kar vernil iz stranske hribske vasi, kamor je bil šel ogledat nekega merliča. Ker zdravnik daleč v okolici ni bilo, imel je on ta opravek; vendar zastran njega in njegove vednosti bi bili lahko vsakega v spanji pokopali. Kajti, da-si je bil za gospodom duhovnikom, ki je bil že star ko zemlja, najbolj učeni mož v okrožji, vendar ni znal družega ko brati in pisati, in za veliko silo je tudi kako nemško stolkel. Pa čemú bi mu tudi bilo znanje, ko bi ga bil ravno imel? Učence, ktere je učil brati na molitevske bukvice, te je vsako zimo lahko na perste seštel, po leti pa so mu še ti izleteli, kedar je trava pognala in je bilo treba pastirjev. Vino piti je znal brez čerk in knjig, da so mu kmetje le dajali biro, kar je je imel izgovorjene po stari farmanski postavi in pravici; in česa bi si bil Kerševán še želel, kedar je bil le pri vinu.

„Ne mara pa, da si mi zopet petico zapil že po poti“, jame enooka ženica tožiti. „Gledaš že, kakor miš iz moke, nos imaš rudeč! Jaz ne vem, kaj boš imel na starost. Le glej, milo boš iskal, kje bi ti kdo ovsa pomolil, gerdavš lakotna! Misli, da bi se ne prebilo brez njega v kerčmi, in ne more mimo, da ga le kaj okroglega tišči.“

„Klepeči mi klepeči!“ zadere se mož in po strani pogledavši milo svojo ženico preneha nekoliko časa v skledo posegati. „Druzega te ni ko gobec.“

„Tako je tako, vse sem jaz. Ti pa poženeš vse po gerlu; da bi kako reč prihranil, tega ti še mar ni.“

„Komu bom hranil, imaš-li otroke?“

Pri tem očitani vzdihne stara ženska, spomnivši se, da jēj je Bog edinega sina vzel, ki ga je imela,

„Jaz bom že živel do smerti, in ti tudi. Zaslužil sem jo sam, kaj hočeš potlej. Pusti me in sitnosti ne prodajaj!“

„Saj vem, da tvoja mora biti zadnja“, toži žena.

„Tiho mi že bodi, da ti črepinj ne zalučim v bučo!“ zagermi ljubeznjivi mož in pogleda svitlo in hudo izpod čela. Ob enem porine po mizi ostanke svojega kosila.

„Izza verta sem eden gre!“ reče čez nekoliko časa gospodinja.

„K nam?“ praša jo mož, na enkrat ves potolažen.

„Bokal vina ima pod pazho in ne mara, da je tisti Domen, ki je bil pri Jurcu. Lej, sem gre!“

„Le berž mi z mize spravi črepinje, pobriši in izkidaj se venkaj“, priganja gospod Kerševán polovino svojega srečnega zakona. „Da le vina nese, to je dobro ubral, ravno suho mi je po gerlu, prilegel se bo, da nikoli tega.“

„Požeruh!“ godernjala je žena in naglo pospravila. „Da veš, nimaš mi kratko ni malo ne vsega vina izpiti. Polovico ga deni na omaro.“ Rekši se umakne matica v stransko stanico, ki je bila tudi šola, kedar je imel gospod Kerševán koga učiti.

„Nu, saj sem vedel, kam pes taco molí“, mermral je učenik, „sama kokoš bi rada pila, zato brani petelinu h koritu.“

Zdaj se odpró vrata in Domen pride v hišo.

„Dober dan, gospod!“

„Bog daj dober dan tebi in tvoji roki, ki nekaj rudečega prinaša. Le na mizo postavi!“

Domen stori tako, in se sam vsede tiho na rob klopi pri mizi.

„Saj vem, da je le-to za primako, za drugo menda ne nosiš tega blagá po svetu“, rekel je Kerševán, ob enem pa zgrabil bokal z vinom z obema rokama.

„Le pijte, zato sem ga vam prinesel“, odgovori Domen, „potem pa se bova eno pomenila.“

„To pa še zmiraj.“ Rekši potegne Kerševán na dva duška iz steklenice toliko, da je tretjina vina izginilo. „Dobra kapljica!“ reče obrisavši si usta. „Kako pa kaj tebi?“

„Napek!“ odgovori Domen in izvleče šop starih povezanih in zamazanih papirjev. „Tukaj mi bote prebrali in povedali, katero pismo je tisto, ki ga jaz iščem.“

„Kakovega pa iščeš?“

„Obljubite mi pred po moško, da ne boste za zdaj nikjer in nikomu povedali. Nobeni živi duši!“

„No, lej-ga, kaj se meniš! Saj nisem baba! Kakor češ; če ti ni ljubo, jaz ti ne bom zinil nikdar besede. Porečem, da te še pri meni ni bilo.“

„Poiščite mi pismo, kjer je moj oče in moja dota zapisana.“

Zdajci jame gospod Kerševán pregledovati stare listine. Ker sam ni bil branja vajen, ker ni razumel dobro tujega jezika, pre-

mišljeval je vsaki list pol ure, predno je vedel, da ta ni tisti, čeravno dostikrat ni mogel povedati, kaj je. Vendar se je deržal veličastno in učeno na svojem polomljenem stolu, preobračal pisma zdaj po konci zdaj po čez, zdaj bral od zdolej zdaj od zgoraj, zdaj je zopet hudoval se na pisarja, ki je morda že zdavnej v črni zemlji ležal, da je grozovito gerdo in nerazločno pisal. Domen, ki mu je sedel brez besede nasproti in križem roke deržé čakal, katero bo pravo, imel je gospoda Kerševana za modrega in učenega moža.

„Tukaj-le je eno, ki je grajšak podpisan na njem“, reče Keršovan čez dolgo, ko je preklel vse pisarje, ki si niso znali peresa vrezati, da bi bilo spodobno pisati.

„Tisto je, tisto!“ Rekši skoči Domen kvišku, oči se mu zasvetijo in nehoté se stegne po mizi, da bi sam videl na papir, ne pomislivši, da je za-nj vse eno, ako je list prazen ali pa kdo vé s čim počerkan. „Kakó se bere?“

„Le poterpi, prijatelj, poterpi! Meniš, da se vsaka reč tako bere, kakor bi orehe tolkel in terl.“

In zopet je gledal učenik debelo četert ure na list.

„Hudič je to pisal, hudič bode to bral!“ zarenči naposled. „Vrag ti vedi, kaj je to? Tukaj zgoraj se bere tako, da ako ne bo nekdo vzal deklice Mete Koščice, da jej pa za gotovo obeta 3000 tolarjev za doto njenemu otroku. Vendar pa dalje pravi, da to pisanje samo po njeni smerti veljá; ako popred pride med svet, ne veljá nič, nikoli. To-le me pa moti: zapisan in podpisan je zadej Plevnik, menda tisti, ki smo ga predlansko zimo pokopali in pa gospod grajščak. Ne vem, kateri je priča in kateri podpisovavec.“

„To že jaz vem, dajte sem!“ reče Domen in mu vzame list iz rok.

„Menda vendar nisi ti tisti! Pač, kako se pišeš? — Za Koščico! — to je že res. Bog me varuj, ti bodeš imel 3000 tolarjev, za strah božji! Stoj, še nekaj se mi klati po glavi, kaj, ko bi bil grajščak tvoj oče; in ne mara, to je njegovo pismo.“ Tako je djal učenik in debelo gledal.

„Le tiho mi bodite, svetujem vam, gospod! Kedar bodo vsi ljudjé govorili, govorite še vi, kedar mene že ne bo tukaj, popred pa ne.“

„Torej Sova je tvoj oče; — hum, kdo bi bil to mislil.“

„Jaz nimam očeta!“ djal je Domen. „Tudi ga ne maram tacega, ko je grajščak Sova, če mi Bog boljšega ni dal.“ Pri teh besedah se mu čelo zopet zatemni.

„Tudi denarjev ne boš maral?“ praša Kerševan.

„Pismo moram imeti, — imela bova pomenek dolg dolg! Pa saj veste, kaj sem rekel, molčite za zdaj ko riba, ako ne, potlej vas ne poznam, in nič dobrega za vas!“

Odide. Kerševan je pa gledal skozi okno in videl, da Domen ne gre po poti, ampak čez vert vse vprek.

„Čudno pismo je to“, godernjal je gospod učitelj. „Kar sem še na svetu, nisem imel tacega v rokah. Pa zlodej me naj vzame, če sem enacega človeka videl in slišal kakor je ta trap, da se tacega očeta brani in da denarjev ne mara, če sem ga prav zastopil; res, zlodej me naj vzame! I, ko bi ga tebi dali, ljubi moj France Kerševan, kaj ne, ti bi svetu pokazal, kako zna pameten človek denar obračati, da mu dosti zaleže in pa nič!“

Motila ga je v tem govoru žena, ki je prišla iz stranske izbe, precej ko je čutila, da je mož sam. Jela je izpraševati, kaj je Domen hotel. Gospod Kerševan pa je bil toliko moški, da jej je za prva odvernili: „Kaj ti tega mar?“ Vendar motil se je, če je menil, da bode s tém mir besedi. Ženska zvedavost je tolikanj bolj pritiskala, kolikor bolj je vina v bokalu zmanjkovalo. Kakor vselej zmagala je tudi to pot in kmalo je bábišče vedelo, kaj in kako. Česar jej mož ni mogel razkriti, to si je v svoji domišljiji sama dodala in dostavila.

„Ne, jaz pa nočem ni ne terpim, da bi ti taka pisma nosili brát, s kterimi se boš zameril drugim poštenim ljudém. Jaz bom že naredila!“ Tako se je jezila slepa ženica.

Ko je šel pred mrakom tistega dne grajski kravji pastir, stari Peter, majhna sesušena podoba, mimo učiteljevega doma, pokliče ga škiljava žena pred vežni prag in mu skrivnostno tako-le govori: „Veš ti Peter, jaz ne morem slišati, če kdo ljudi obira in opravlja.“

Zgubani Peter je naredil kisló lice po tem predgovoru.

„Pred-le pa je bil prišel tisti Domen k našemu, ter mu je prinesel nekovo pismo brat, kdo je njegov oče in kakovo doto bo imel in drugo; pa vašemu gospodu se je grozil tako, da me je bilo strah. Jaz ne maram, da bi se midva z mojim komu zamerila, najmanj pa gospodu vašemu, zató mu le povej to. Veš, drugemu ni treba nikomur, samo gospodu: o pismu, kar sem ti rekla.“

Peter prikima.

„Dobro zapomni, o pismu sem ti naročila. Gospod bodo že vedeli, kakovo in ktero. Pa tega tudi nikar ne zabi, da boš povedal, da sem ti jaz naročila in razkrila, ker se ne maram zameriti.“

Peter se namuzne, pomakne slamnik čez oči in gre svojo pot, godernjaje nekaj „o babjih poštah“.

Od farne vasi, kjer je stanoval učitelj Kerševan, pa do Sovinega gradu je bilo debelo uro hodá. Ko je torej stari Peter priklopil in pritolkel domú, storila se je bila že terda noč. Popolnoma je bil že skoraj medpotoma pozabil naročila. Sreča mu, da je stal Sova, roke v žepu, pred gradom in v nebo gledal; pa ne da bi bil molil, ampak gledal je, bode li drugi dan jasno ali bode sneg. Ker ga je torej pastir Peter videl pred seboj, domislil

se je, kako mu je baba zabičevala. Sname tedaj klobuk z glave ter pristopi k njemu pripovedovaje, kaj je govorila berljava učiteljeva žena. Od kraja se je videlo, da ga Sova še ne posluša; ko pa Peter nekaj čveká o pismu, doti in očetu Domnovem, zgane se dolgi gospod od verha do tal, oberne se naglo k pastirju, in še en pot mu je moral povedati vse.

„Ne pravi nikomur!“ reče Sova. „Nikomur, pravim!“

„Ne bom!“ odgovori pastir in hoče iti.

„Stoj! tu imaš (stisne mu petico v roko); stopi k županu, pa mu natihoma povej, naj pride k meni še nocoj.“

Obernivši petico v roci, ni imel stari Peter več tako terde stopinje ko pred, ampak urno je mencial po gazu proti vasi. Ne dolgo potem pride ž njim oče župan, kteremu se je na obrazu poznalo, kako ga veseli, da so ga gospod grajščak na novo poklicali, in pa da je neznano radoizvéden, kaj mu bodo povedali novega.

VI. Materna pripoved.

Poglejmo zopet gori v koč, kjer je bila stara Domnova mati. Ona in sin sta v živem razgovoru. Na solznem obrazu starkinem se zna, da jej sin ni delal posebnega veselja.

„To res ni lepo“, govorila je stara mati, „ni ne prav, da me okradeš, da mi vzameš po sili, česar bi jaz ne smela dati. Oh, kaj bom počela, jaz reva, Bog mi grehe odpusti! Molči, ne boš dolgo živel in ne bode se ti dobro godilo na svetu, kar se obeta pridnim ljudém v četerti božji zapovedi, zakaj ti me ne spoštuješ, ne delaš, kakor ti jaz velim in želim, ampak po svoji glavi in termi se ravnaš. Zakaj si mi vzel pisanje iz skrinje, in si ga nesel po svetu — Bog ti meni pomagaj — in jaz sem prisegla, da ga ne bo nihče pred mojo smertjo v roke dobil in da — o Bog in svet Damjan tvoj patron! — sam ti si kriv, da imam jaz greh; ti me boš pahnil v pogubljenje! Molči, Domen, ne bo se ti dobro godilo, ni dolgo ne boš živel, ker me tako poštuješ!“ Tako je starka govorila in solze točila.

„Saj ne maram, dolgo živeti; nimam kaj delati!“ pravi sin.

„Kaj?“ prašala je starka, „ne maraš? To je zató, ker si se zdaj ene dni ves premenil, nočeš moliti. O Bog mi pomagaj, kaj bo s teboj? Pred sem te bila vesela, zdaj pa mi grob koplješ.“

Molčita obá; mati joče, sin pa pred sé zre, kakor bi bil lesen.

„Mati, zakaj mi niste dali boljšega očeta?“ spregovori poslednjič. „Ali je res Sova oče moj, kakor se bere in kakor sem slišal.“

„Res!“ odgovori starka in zdihne.

„Zakaj mi niste hoteli popred povedati?“

Starka v drugič vzdihne, potem pa jame pripovedovati :

„Stoj, hočem ti vse razložiti, Bog mi bo greh odpustil, zdaj ko nekoliko veš, je bolje da ti vse povem. Imela bi jaz možiti se s Tihovim Matijem — zdaj je že umerl, ti ga nisi poznal — o da bi se bila, nekterih solz ne bi bila pretočila, nekterih noči ne prečula. Pa kaj, Bog me je hotel udariti, morda zavoljo tega, ker nisem bila pohlevna in ponižna. Tačas je bil ta Sova mlad, komaj dorastel. V prvo me je ogovoril, ko sem prala, bil je dobrih besedi in jaz sem mu verjela. Skrivaj je hodil za menoj, jaz sem se veselila, da me bo zares vzal, kedar njegov oče umerje, zato sem popustila Tihovega Matija. Sova pa je že precej izza prvega menil le za nos voditi me. O da bi bila jaz vedela! Ko sem mu naznanila, da boš ti prišel na svet, tačas mi je še le povedal, da me zares ne more vzeti. Nič ni pomagalo, da sem jokala noč in dan, da sem mu očitala, kaj mi je popred obetal. Na zadnje ga še celo blizo ni bilo. O kaj sem jaz terpela! Ljudjé so si šepetali na uho, kazali za menoj, koder sem hodila. To mi je bilo za umreti. Nihče pa ni vedel, da bode otrok Sovin, jaz tudi nisem hotela povedati.

„Služila sem tačas za deklo. Bilo je menda v nedeljo popoldne. Jaz sem voli pasla v senožeti sama. Sedela sem na kamnu in jokala. Premišljevala sem, kaj bo z menoj. Za otroka, to je za-te, nisem bila v skerbi, rekla sem: „Kar njemu ga ponesem, on je oče njegov, bode že skerbel za-nj, če jaz ne bom mogla.“ Hudo mi je pa bilo, grozovito hudo, zavoljo ljudi. Kaj bodo rekli mati, kedar izvedó? Kako bodo govorili ljudjé? Komaj sem bila grešila, kazen je bila že v meni, v mojem sercu. Najhujše mi je delo pa to, da me je mladi gospod tako prekanil, in potem pustil. Ko so mi tako solze letele z lica med persti v krilo, prijel me je nekdo za ramo, Sova je bil.

„Kaj meniš, tačas je bil drugačen ko zdaj, in tudi jaz sem bila mlada in eni so mi rekli, da nisem gerda.

„Ko sem ga zagledala pred seboj, začela sem se bolj na glas jokati in očitati mu, da je on tega kriv. Smilila bi se bila vsacemu človeku, njemu se pa menda nisem. Vsede se zraven mene in mi tako-le govori :

„Ljuba moja! vzeti te ne morem. Oče mi je ženo zbral bogato; ako tebe vzamem, pridem ob poštenje in ob vse. Pa tudi tega ne sme oče vedeti, da imam jaz sina s teboj.

„To bo pa vedel, sama mu ga prinesem!“ rekla sem mu jaz.

„Bodemo videli. Jaz bom skerbel, da ne bo takó. Le poslušaj me. Mahneletov Martinek (to je bil gerd človek, zdaj je že umerl) — saj ga poznaš — in pa še dva druga ž njim bodo pri-segli, da otrok ni moj, ampak Martinekov, in jaz bom tudi tajil, kdo bo tebi verjel?

„Meni je bilo čudno po glavi, togotno sem ga zmerjala in psovala.

„Počakaj“, rekel je on, „ako pa molčiš in mene ne imenuješ, dal bom tvojemu otroku lepo doto zapisati. Kedar bo dorastel, bodem jo izplačal, samo molči. Dam ti zagotovilo.

„Le premisli si, ali hočeš otroka navezati in po svetu iti kruha prosit, — in tako se ti bo tudi zgodilo, ako si upaš reči, da je otrok moj — ali pa hočeš, da bode imel otrok nekđaj premoženje in da bode tudi tebi dobro potlej. Izberi, katero hočeš, to ti pa povem, da gotovo bo za-te najslabejše, če ne storiš tako, kakor ti pravim. Vse bo verjelo, da je Martinek — saj poznaš smolarja — oče tvojega otroka, za njega in za priče me ne skerbi.“

Cel teden sem potlej mislila, kaj mi je storiti. Razvidela sem, da ne opravi veliko proti grajšakovemu sinu. In mislila sem tudi, če ga ravno tožim, vzal me ne bode, po postavi bi dobila komaj toliko, da bi se sama preživila, otrok bi ne imel skoraj nič. Mene tako ne bodo ljudje nikamor več marali, torej moram skrbeti, da se bo otroku boljše godilo, kakor se je meni, kedar doraste. Lej Domeu! tako sem te ljubila, preden si beli dan zagledal! Torej sem sklenila, da bom privolila na to, da ne imenujem človeka, ki mi je toliko nesrečo nakopal na glavo.

„Pri prvi priliki sem mu povedala. Ni mi hotel popred pisma pisati, predno sem mu prisegla, da ne bom povedala nikomur pred smertjo za-nj. Še le po moji smerti naj bi ga imel otrok v roke dobiti. Potlej še le je pustil, da je ranjki Plevnik prišel za pričo, on je gledal, da je pisanje dobro. Ta mož je bil edini, ki je vedel, kdo je moje revščine kriv, on mi je tudi marsikaj preložil, Bog mu daj nebesa, on mi je dostikrat pomagal, ko ni nihče vedel za-me. On bi bil tudi pismo spravil, ko bi se bilo primerilo, da bi bila jaz popred umerla, preden je bil Sova gospodar.

„Ali vam ni on nikoli nič dal?“ praša Domen, ki ves čas ni pogledal materi v obraz, ampak nepremaknjeno sedel na svojem mestu pri miznem oglu.

„Kdo? Sova?“ povzame stara. „Ne rečem nič, a ne dosti več. Tačas, ko je bilo meni najhujše, ko si ti prišel na svet, ko nisem imela kam stopiti čez prag, ko me nihče ni hotel pod streho, k ranjci materi, ki sami niso nič imeli, pa si nisem upala, tačas ga ni bilo. Šel je bil nekam iz dežele. Dostikrat sem menila, prelomiti prisego, ki sem jo prisegla in stopiti s teboj v naročji pred ranjcega starega gospoda, očeta le-tega Sove, in povedati mu, kako in kaj. Pismo imaš v roci, reklo mi je nekaj, dokažeš lahko. Pa vselej me je varoval angel varuh; pomislila sem, da boš ti imel nekđaj dovolj, da je greh prisego prelomiti, čeravno je bila bolj po sili storjena, da sem imela svojega zapeljivca vendar nekđaj rada in da ga ne smem osramotiti pred svetom, in terpela sem. —

Pozneje mi je dal včasí skrivaj kak denar, vendar nikoli veliko, skop je že od nekdanj, že tačas je bil. Tudi menim, da je za pervega on rekel Jurcu, da je tebe vzel in mene semkaj vtaknil na stare dni; vendar Jurec ne vé ničesa. Da bi mu bil pa kaj dal zató, tega ne vem. To vem, da je želel že nekterokrat, da bi jaz umerla, in da bi se pisanje izgubilo, sosebno ker se boji svoje zdanje žene, ktera pride, kakor veš, le po letu doli, po zimi pa je neki v mestu. Rad bi videl, da bi tudi tebe ne bilo, pa to nič ne dé, ti moraš spoštovati ga, moliti za-nj, tvoj oče je. Še bolj potreba ti je pa molčati in ogibati se ga.“

„Nikoli ne pojde v nebesa, ako bo čakal na mojo — sinovo molitev, peklenšek mu bodi boter!“ zarenči sin zamolklo.

„Ne kolni! to je zoper božje in cerkvene postave; grozovit greh!“ svari mati.

„Pravite, spoštuj!“ godernjal je dalje Domen, „menda zató, ker me ga je sram bilo, še predno sem se rodil, ali zató, ker vam je tako prijazno postregel, ali morda zató, ker bi me bil že za mladega najrajši v žlici vode vtopil; morda naj ga mar spoštujem, ker je prepovedal Jurcu, da bi mi Anko dal (preverjen sem, da je tako), da mu je svetoval izpoditi me iz hiše, da me misli zdaj med vojake dati — —“

„Kdo ti je to povedal?“ seže mu mati v besedo.

„Jaz vem; — kdo mi je povedal, naj grem pisma iskat v vašo skrinjo, za ktereга ste sami vedeli? Kdo mi je očeta imenoval, malopridnega človeka, kteremu bom črepinjo stolkel? Jaz vem, da je pismo od vas kupoval in da vam je žugal, mene v vojaščino dati, če mu ga ne izročite. Pa Domen, vaš sin, ne bo nosil puške, ne bojte se. Popred ne bo Sova več trave tlačil, ko jaz po straži hodil. — Tako je mati, vse to vem in še katero.“

„Za strah božji!“ rekla je starka, ki je strahoma mislila, da je morda njen Domen hudemu duhovu zapisan, kajti nemogoče se jej je zdelo, kako bi bil te in take reči izvedel po drugem potu. Vendar kmalu jo popusté te misli in jela je zopet tožiti in tarnati nad sinom, naj ima pamet, naj se ljudi, vzlasti očeta, grajščaka Sove ogiblje, dokler se mu je bati vojaščine, sicer pa naj ničesa ne počenja, kar mu je na jeziku. Še posebej ga je prosila, da bi jej dal pismo nazaj, da se ne izgubi, a Domen je odgovarjal: „Meni ga je treba!“ in vse prošnje materine so bile bob v steno.

„Kod se pa pride v to luknjo, jaz nisem jazbec!“ renčal je nekdo zunaj kočé na okno. Domen je precej spoznal glas in utišil staro mater, ki gluha, kakor je bila, ni slišala nikogar pred durmi in je tožila in prosila v svojo mer.

„Odpri, Domen!“ kričal je Ureh s Kostela, zakaj on je bil in nihče drugi.

Domen gre ven, odpre škripava vrata in berač Ureh stopi v hišico.

„Dober večer vam Bog daj, mati, in dobro večerjo!“ reče berač vstopivši se na široko sredi hiše in sloné ob palici.

„Kdo je pa, Domen?“ praša starka sina.

„Le oči odprite mati, pa pogledjte Zaplatka Urha s Kostela“, odgovori berač glasno.

„I le pojdi doli v vas“, reče stara mati na to, „mi te ne moremo imeti, saj vidiš, da nimaš kje ležati pri nas. Zakaj ne greš v vas doli k Jurčevim, županovim?“

„Čakajte mati, ne odrekujte mi strehe; saj vas nisem prosil. Bog me varuj, da bi nadložnim ljudém še jaz nadlego delal. Saj vem, kje je Jurčeva listnica. Tam v lopo zlezem rajši, kjer imava s sultanom vsak en kot v listji. S psi sem znan, z ljudmi prijatelj, mraz se me že ne prime, — potlej me ne skerbi prenočišča dobiti, tudi ko bi mi Jurčeva ne bila postelje napravila za nocoj v gorki hiši za vrati, kakor jo je. Vidite mati, tako je, jaz vas ne prosim nič. A Domnu bom eno rekel.“

Rekši se oberne od starice proti Domnu in mu zašepče: „Anka ti pošto daje, da pridi doli precej, nekaj bi ti povedala grozovito silnega. Pojdi greva!“

„Kam greš, Domen?“ praša mati skerbljivo. „Bodi domá, po noči ni dobro okrog hoditi, saj veš česa se ti je bati.“

„Jaz se nimam in se ne bojim nikoga! Vojak ne bom, mati, to sem vam povedal, tudi ne, ko bi bil moj oče devetkrat grajščak in bi se napejal po dnevi in po noči.“

„Da bi te končaj! to je beseda, Domen, to!“ reče berač. „Le utolažite se mati stara, pojte spat: spanec bolji ko žganec, mati.“ Izgovorivši zadnje besede zapiral je že berač vrata za seboj in za Domnom.

Gosto so zunaj bliščale zvezde na nebu. V vasi doli v dolinici je bilo vse tiho. Le daleč tam se je slišalo lajanje, kateremu je tudi v vasi kak pes začasno odgovarjal. A mraz, ki je bil tem hujši, kolikor jasnejše je bilo nebo, primoral je tudi žival pomikati se v zakotja. Luči so se svetile tu in tam iz oken, ako niso bila prikrita očém s sadnim drevjem ter naznanjevale, da vaščanje še niso pospali, ampak zbrali se okrog dobro založenih peči k veselim pozimskim opravilom.

„Kaj pa je rekla Anka?“ praša Domen berača, ko sta stopala po gazu od kočé navdol.

„Kaj ti bo rekla!“ odgovori berač. „Rada te ima; tega pa špehomayhi Urhu s Kostela ne bo povedala, ne bo! Ali nekaj drugega je bilo. Jaz sem bil za mraka prišel tjekaj — drugam ne zahajam rad. Mislil sem kakovo na struno napletati, da bi bili dekličí laglje kolovrata verteli. Pride mi pa že ponoči župan in

nekaj Jurcu gospodarju na tihoma pošepeta zunaj v veži. Precej po tistem je prišla Ančika bleda v hišo po terske, kaj-li vruga, in ko je šla venkaj iz hiše, zdelo se mi je, da mi je pomuznila: „bale ven Ureh bale“. Le pograbim mavho na ramo, batino v roke, rečem dekličem predicam, ki sem jim ravno tisto pripoved pravil, kako je bila grofinja na šteklji obvisela, da me je nekaj jelo noter po životu grizti, in hajdimo skočim v vežo. Na pragu je Ančika stala — buzarona, bistra deklica! — in je rekla: „Pojdi Ureh, pojdi“, pravi, „pojdi gori na Hribec in povej Domnu, naj pride precej, še nocoj, jaz mu bom nekaj povedala“. To pa to, pravim jaz, tebi pa grem na Klek, kjer stanuje hudir in čarobnica pleše na metli, in če ti rečeš, še nocoj sem gori. Tako sem jej rekel. — Pa vrag te polomi, Domen, počasi mi hodi, kdo te bo dohajal.“

Tako je berbljal berač vse v enem dušku. Kolena so se mu šibile in zvonile od mraza, ko je na pol tekkel za hitro stopajočim Domnom.

„Umna deklica!“ klatil je dalje berač. „Ako ti Bog sreče dá, pa jo boš dobil. Ko sem šel mimo kozolca, videl sem nekove cunje razobesene po prekljah, in precej sem se domislil, aha! to je Ankina prevara, ako jo kdo zunaj dobode s teboj govorečo, rekla bo, da je šla le oprane obleke iskat, ktere je pozabila. Pa le pomenita se pošteno, jaz grem v hišo in bom take česnjal in pravil, da duša ne bo vedela, kedaj pojde Anka iz hiše, vse bo mene poslušalo.“

„Kaj mi bode neki povedala?“ reče Domen.

„Kaj? Jaz bi ti uganil in ne rekel dva pota; župan ni zastonj prišel od gospoda Sove in oglasil se pri Jurcu. Saj veš, kaj ima župan opravka in Jurec, ki je med možmi lovci. Tvoj oče bi rad videl, da bi ti oblekel vojaško suknjo in da bi kaj skoraj poginil na tujem. Pa veljá, da ti to pové.“

Prideta do vasi. Veselo vretje in vpitje je bilo slišati iz Jurčeve hiše. Domen se ustopi v senco pri kozolcu ob skladanici naloženih dervá ter čaka. Berač pak poterka na duri, pride mu nekdo odpirat, in kmalo potem so bile slišati iz hiše sem njegove brenčeče strune in na pol hripav glas, ki je neko pesem drobil zraven.

Kmalu se zopet natihoma vrata odpró, plaha deklica pride venkaj, stopi tiho na tnalo, poslušá, ni-li nikjer nikogar in na lahko zakašlja. Ravno tisti glas jej odgovori od derv sem. Stopi tje doli:

„Ah, Domen!“ reče ko mladenča zagleda, „varuj se in skrivaj se, lovili te bodo, župan je danes mojemu očetu pravil. Naš oče niso privolili, a grajščak tako hoče in pravi, da te morajo imeti.“

„Nič se ne boj!“ reče jej Domen ter jo hoče prijeti za roko. A v ta hip se je slišalo veliko stopinj gori ob oglu. Na prvi šum plane dekle v vežo, in Domen je sam premišljal, sklonjen ob skladanici in naslonjen na polena. Ko so se stopinje približale, spoznal je Domen, da so možjé lovci. „Tebe gredó iskat!“ djál si je in nehoté stisnil bukovo poleno v pest.

(Dalje prihodnjič.)

Nedolžnemu očesu.

Res lepa na nebu danica je mila,
Ko jasno rodí jo večerno nebó;
V nesrečna nam serca uliva hladila,
Zató se upira v njo rado okó.

Da lepi so jutranje rose kristali,
Ko žarek za žarkom se vanjo uprè;
Da krasni so biseri demantni mali,
Tajiti si upal ne bode nihčè.

Svitlejši pa kakor danica je jasna,
In krasniši kakor kristali ste vi;
Svitlejši ko vsaka svitloba je časna,
Je, deva nedolžna, kras tvojih oči.

Zamaknjen rad gledam v nedolžne ti lica,
Zamaknjen še raji ti gledam v okó; —
Ko v njem zaleskeče pa rosna solzica,
Je združeno z zemlje bliščobo nebó.

Ne brani, da so mi odperta nebesa,
Da vživam na zemlji veselja sladkost,
Dovoli da žarki mi tvoj'ga očesa,
Otajajo leđ vselej serčnih britkost.

Gr. Krek.

